

► Oorlogsdagboek van kapelaan Theo Egberts

belicht bijzondere hongertransporten met kinderen naar Twente

‘Je ziet ze voor je: de wanhopige moeders’

‘Pracht volk, die Tukkers. Moge God hen sparen voor oorlogsgeweld!’ Het is januari 1945 als de Utrechtse kapelaan Theo Egberts dit in zijn dagboek schrijft. Meer dan 300 hongerige kinderen uit de Domstad vinden dankzij hem onderdak in Twente. „De emotie spat van elke bladzijde af.”

Herman Haverkate
Hoorn/Glanerbrug

Ze vindt het nog steeds een gouden vondst. Journaliste Christa van Hees kwam het dagboek van Egberts op het spoor en besloot het uit te geven. „Dagboeken uit de oorlog zijn er wel meer, maar ze blijven meestal steken in het registreren van wat er gebeurt”, zegt ze. „Ze missen de urgentie, de emotie die dit dagboek wel heeft.”

Van Hees (68), journaliste uit Hoorn, weet waarover ze praat. Ze redigeerde eerder de uitgave van het dagboek van haar eigen vader, geschreven tijdens zijn onderduikperiode in de laatste maanden van de oorlog. „We vonden het twee dagen na zijn dood. Hij had nooit verteld dat het bestond. Het is boeiend vanwege de kleine tekeningen die hij maakte, maar over zijn gevoelens in deze toch extreem bange tijd laat hij niets los.”

Verstopt in oude kast

Het dagboek van Theo Egberts, kapelaan in oorlogstijd, heeft die emotie wel. Het lag meer dan 25 jaar in een beduimelde map in een archiefkast in Glanerbrug, de parochie waar Egberts in 1975 stierf. Medewerkers van de parochie vonden het bij toeval, raakten onder de indruk van de inhoud en het stuurden het op naar de Gertrudisparochie in Utrecht waar Egberts in de oorlogsjaren zijn zielenroerselen aan het papier toevertrouwde.

„Vanaf de eerste regels die ik las, was ik in de ban van deze tekst. De emotie spat ervan af. Egberts schrijft met zijn hart, toont de ellende van de mensen in zijn parochie in de laatste oorlogswinter waar honger en kou het leven bepalen. Je ziet het gewoon voor je: de wanhopige moeders, de schreeuwende kinderen, de kleine kamertjes met hun slechtbrandende kachels. Wat hij schrijft over zijn reizen naar

FOTO: BEELDBANK WOII/NIOD/COLLECTIE W. BONNET

Twente, op zoek naar voedsel en onderdak, leest bovendien als een spannend jongensboek.”

Preek tegen Duitsers

Van Hees kwam het dagboek van Egberts op het spoor als zijtak van haar onderzoek naar haar eigen vader. „Hij was parochiaan en schrijft op 17 januari 1945 dat ene kapelaan Egberts die dag in zijn preek alle mannen uit de parochie heeft opgeroepen om zich niet te melden voor de *Arbeitseinsatz*. Mijn interesse was gewekt! Contacten met Glanerbrug maar ook met Geesteren, het Twentse dorp waar de meeste Utrechtse kinde-

ren uiteindelijk werden ondergebracht, hebben er uiteindelijk voor gezorgd dat ik het dagboek in handen kreeg. En eigenlijk wist ik ook meteen dat ik hier ooit iets mee zou moeten doen.”

Ht oorspronkelijke dagboek bestaat uit 120 getypte pagina's en beslaat de periode tussen ruwweg de Slag om Arnhem in september 1944 en de bevrijding in 1945. Voorzien van foto's en een inleiding over het leven van Egberts, is het vanaf eind augustus beschikbaar voor het publiek. Behalve een presentatie in Utrecht, is er op 27 augustus ook een presentatie in Twente. Burgemeester

Onno van Veldhuizen neemt dan bij boekhandel Broekhuis in Enschede het eerste exemplaar in ontvangst. Ook leest hij enkele delen uit het dagboek voor.

Rond de kachel

Theo Egberts (1906-1975) is 33 als hij in 1939 tot kapelaan wordt benoemd in Utrecht. Hij werkt er voor het eerst in een grote stadparochie, samen met twee collega-kapelaans en een pastoor. Indringend in het dagboek zijn de beschrijvingen van de lange avonden die het viertal noodgedwongen na spertijd doorbrengt in de pastorie. „Dan zitten ze rond de kachel op

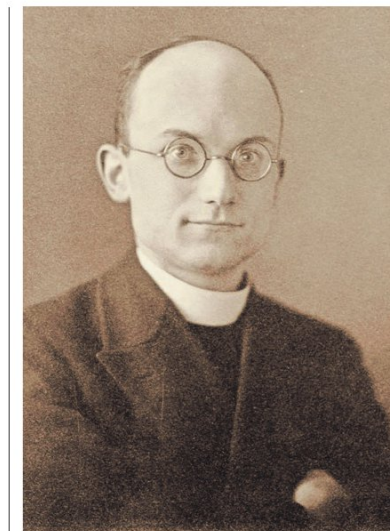
de kamer van Theo. Biddend, brennend, schrijvend of luisterend naar een clandestiene radio. Op een wankel tafeltje staat de enige carbidlamp. Vanaf half elf schuiven ze de luie stoelen aan. Met de kamer vol sigarenrook praten ze over de ontwikkelingen aan het front, de ellende van hun parochianen en de toekomst van het katholieke geloof na de oorlog.”

In december ziet Egberts hoe de wanhoop toeneemt. „Kom je bij de mensen thuis, dan zie je niets dan ellende”, schrijft hij. „Kinderen die voortdurend schreien van honger, kleine kinderen, baby's die met de dag vermageren. Men

huist in de keuken waar een ondraaglijke stank hangt van de rommel die gestookt wordt, van het rot-eten van de gaarkeuken dat opgewarmd wordt. En dat bij de deftigste gezinnen. Moedeloze mensen, wanhopige moeders, makkende en opstandige vaders.”

Op fiets naar Twente

Samen met zijn collega-kapelaan Bernard Koopmans besluit Egberts om in actie te komen. Het Twentse Geesteren is in december 1944 het einddoel van een spannende reis die het tweetal gedeeltelijk met de fiets onderneemt. Na een tocht langs verschillende pas-

▲ Kapelaan Theo Egberts.

FOTO: CHRISTA VAN HEES

“**Stel je voor: die kinderen werden zomaar bij hun ouders weggehaald. Sommigen spraken Twents toen ze naar huis terugkeerden**

– Christa van Hees, journaliste/uitgeefster

torieën slaagt het tweetal erin om grote hoeveelheden voedsel te krijgen voor hun hongerende parochianen. „Vergis je niet: het ging om 1100 gezinnen, goed voor zo'n 6000 mensen. Die kregen nu allemaal een soort kerstpakket. Volgende was het natuurlijk niet, maar het was tenminste iets.”

Een paar weken later gaan ze voor de tweede keer. Nu om onderdak te regelen voor driehonderd kinderen uit hun parochie. Via de firma Jongerius, een Utrechts transportbedrijf, wordt het vervoer geregeld. De steun in Twente is massaal. Egberts kan zijn geluk niet op. „Hij voelt zich

in die dagen meer handelaar dan priester. Zijn geestelijke taken staan op een laag pitje. De materiele nood overstijgt die van de ziel. Twente kan bij hem niet meer stuk. 'Hulde aan de Twentse boeren', schrijft hij op zijn kamer in Utrecht. 'Dat is toch heel ander volk dan de godvergeten pinnen waar we hier de eer hebben om tussen te wonen.'”

Verbazingwekkend

Voor haar boek interviewde Van Hees enkele nog levende kinderen van de hongertransporten. De omvang van de actie verbaast haar nog steeds. „Stel je voor: die kinderen werden zomaar bij hun ouders weggehaald. Toen ze terugkwamen, waren ze compleet veranderd. Sommigen spraken Twents. Ze hadden het goed gehad. Ze genoten van de vrijheid op het platteland. 'Ze hebben me als een prinses behandeld', heeft een van hen me verteld. Hun eigen ouders waren vreemden geworden. Sommigen zeiden nog wekenlang 'mevrouw' tegen hun eigen moeder.”

Egberts zelf vertrekt na de oorlog uit Utrecht. Hij wordt pastoor in Emmer-Compascuum en later in Glanerbrug. In beide plaatsen trekt hij de aandacht door rigoreus alle heiligenbeelden uit de kerkgebouwen te verwijderen. „Hij zag die als franje. Ze leidden de aandacht af van het echte geloof. Dat was hem dierbaar. Hij was zeker niet conservatief maar wel iemand die niet op zijn mondje gevallen was. Hij zei waar het op stond, ook op de preekstoel. Zijn donderpreken waren berucht.”

'Pastoor in Twente'

Egberts sterft in Glanerbrug, een paar maanden na zijn emeritaat in 1975. Daar, op het plaatselijke kerkhof, ligt hij ook begraven. „Als ik later oud ben, wil ik pastoor worden in een klein dorp in Twente, schrijft hij ergens in zijn dagboek. Dat is hem dus gelukt.”

■ *Kapelaan in oorlogstijd* wordt op 27 en 28 augustus gepresenteerd in Enschede en Utrecht. Belangstellenden kunnen nu al een exemplaar reserveren bij een van de historische kringen in Glanerbrug, Geesteren of Tubbergen of via de site kapelaaninoorlogstijd.nl.

▲ Beelden uit de hongerwinter. Mensen uit vooral het westen van

Nederland maken barre tochten om aan voedsel te komen. Het is in deze tijd dat ook Theo Egberts op pad gaat, naar Twente. FOTOS: HISTORISCH CENTRUM OVERIJSEL, BEELDBANK WOII/NIOD.

